

**Teatr
Dramatyczny**

im. Aleksandra Węgierki
w Białymstoku

TEATR – LUBIĘ TO! SEZON 2

**Szkolenia
dla nauczycieli**

Gdzie szukać
inspiracji
do spektaklu?

Konspekt teatralny

Szanowni Państwo!

Serdecznie dziękujemy za wzięcie udziału w szkoleniach realizowanych w ramach projektu „Teatr – Lubię to! Sezon 2”. Zależało nam, aby stworzyć przestrzeń do rozwoju umiejętności, które ułatwią Państwu codzienną pracę z dziećmi i młodzieżą. W tej edycji skoncentrowaliśmy się na sześciu zagadnieniach dotyczących: ruchu scenicznego, reżyserii, tworzenia scenariusza teatralnego, poszukiwania inspiracji na spektakl, funkcji muzyki w spektaklu i improwizacji teatralnej.

Przekazujemy w Państwa ręce konspekty teatralne będące podsumowaniem warsztatów. Mamy nadzieję, że zawarta w nich wiedza teoretyczna ułatwi Państwu codzienną pracę, a przykładowe ćwiczenia pozwolą świadomie realizować hasło „Teatr uczy, bawi i wychowuje”. Wierzymy, że wiedza przekazana przez aktorów i realizatorów, którzy prowadzili szkolenia, stanie się inspiracją do Państwa dalszego rozwoju.

Liczymy na to, że podczas warsztatów udało się Państwu zgłębić interesujące Państwa tajniki sztuki teatralnej. Teraz macie Państwo okazję dzielić się zdobytą wiedzą z uczniami. Dlatego serdecznie zapraszamy do udziału w projektach edukacyjnych realizowanych w przyszłości przez białostocki Teatr. Będzie nam również bardzo miło gościć Państwa wraz z wychowankami na przedstawieniach repertuarowych Teatru Dramatycznego im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku.

Piotr Adam Półtorak
Dyrektor Teatru Dramatycznego
im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku

Gdzie szukać inspiracji do spektaklu?

**Przybliżenie form, stylów
oraz technik teatralnych**

**Dorota Białkowska-Krukowska
Justyna Godlewska-Kruczkowska**

**„Energia jest zaraźliwa –
albo kogoś zainspirujesz,
albo go zatrujesz”.**

– T. Harv Eker

Przychodzi taki moment, kiedy już wiemy, że teatr to przestrzeń, w której chcielibyśmy przebywać i którą chcielibyśmy wypełnić przedmiotami naszej historii, wyobraźni, pamięci. Przestrzeń, do umeblowania której najchętniej zaprosilibyśmy współlokatorów, ludzi, z którymi będziemy tkąć nasze opowieści, a także tych, z którymi podzielimy się barwnym kobiercem naszych żywych obrazów – pełnych emocji, uczuć, wzruszeń i radości. Powstają wówczas dylematy i wątpliwości: jak i skąd czerpać pomysły na wyrażenie tego wszystkiego, czym chcielibyśmy poczęstować współbiedników naszej teatralnej uczt?

Mamy nadzieję, że ten miniprzewodnik pomoże i pozwoli Państwu odkrywać nieskończone obszary kreatywności i inspiracji do wyrażania swojej interpretacji rzeczywistości poprzez teatr oraz na deskach świątyni Melpomeny.

Teatr

Teatr to nie tylko budynek przystosowany do wystawiania przedstawień. Terminem tym określa się również spektakl teatralny. To przede wszystkim rodzaj widowiska, w którym aktor bądź grupa aktorów na żywo prezentują sztukę dla publiczności, która przybyła tu specjalnie w tym celu. Teatr to zatem spotkanie.

Teatr może być dramatyczny, lalkowy, muzyczny, plastyczny, znany też teatr tańca. Opera, operetka, balet i pantomima to również rodzaje widowisk teatralnych. Przedstawienie dramatyczne może zawierać elementy innych rodzajów widowisk.

Już od starożytności istniały dwa podstawowe gatunki dramatyczne: tragedia i komedia. Na przestrzeni wieków powstawały kolejne warianty sztuk i widowisk: tragikomedia, melodramat, kryminał, farsa, dramat romantyczny, dramat mieszczański i inne, z przypisanymi sobie charakterystycznymi cechami i środkami wyrazu oraz interpretacji.

Teatr antyczny, humanistyczny, rytuały religijne, misterium, komedia dell'arte, uliczny teatr ludyczny – to fundamenty, na których wyrastały kolejne style, formy i techniki teatralne, a z których do dziś korzystają twórcy.

Tak jak świat, tak i teatr ulegał zmianom, a nawet modom danej epoki. Od realizmu i naturalizmu, za sprawą wielkich reformatörów teatru (m.in. Edwarda Gordona Craiga, Konstantego Stanisławskiego, Maksa Reinhardta, Antonina Artauda), przeszedł do tzw. realizmu duchowego, od recytowania i przesadnego gestykulowania do przeżywania roli, od malarskości sceny do gry światła i cieni, od rozśmieszania mieszczańskimi opowiastkami do wstrząsania manifestowaniem najbardziej mrocznych stanów ludzkiej podświadomości.

Zapanował, trwający do dziś, teatralny eklektyzm pozwalający na celowe i świadome łączenie stylów, form i stylistyk teatralnych, co najlepiej wyrażają przedstawienia klasyki w całkowicie współczesnych kostiumach. Balladyna ubrana jest w garsonkę, a uczestnicy balu w *Romeo i Julii* bawią się na dyskotecę przy muzyce techno. Innym przykładem jest musical, czyli forma teatralna łącząca muzykę, piosenki, dialogi i taniec. Ładunek emocjonalny dzieła – humor, patos, miłość, gniew – podobnie jak sama opowieść, jest wyrażany poprzez słowa, muzykę, ruch i oprawę techniczną przedstawienia, tworząc jedną spójną całość. Z kolei musical XX wieku (musical fabularny – ang. *book musical*) definiuje się jako spektakl muzyczny, w którym piosenki i taniec są w pełni zintegrowane, tworząc dobrze napisaną historię z poważną dramaturgią, i który jest zdolny do wywołania nie tylko śmiechu, ale i innych prawdziwych emocji. Natomiast trzy główne składniki musicalu fabularnego to muzyka, teksty piosenek i scenariusz.

Inspiracje i podszepty

Ćwiczenia

1. ŻYCIE CODZIENNE

ZAWODY

Pogadanka, burza mózgów na temat charakterystycznych cech zachowania, sposobu bycia, mówienia i poruszania się przedstawicieli wybranych grup zawodowych oraz funkcji (np. policjant, lekarz, nauczyciel, modelka, prawnik, kucharz, dyrektor, królowa). Następnie każdy uczestnik prezentuje krótki improwizowany monolog (używa gestów i postawy ciała prezentowanej osoby), nie mówiąc o tym, czym się zajmuje. Pozostali członkowie grupy zgadują, jaki zawód lub funkcję wykonuje odgrywana postać.

STÓŁ

Uczestnicy zajmują miejsca przy stole. Każdy wybiera funkcję danego członka rodziny oraz wspólnie decydują o momencie i powodzie spotkania (np. święta, odczytanie testamentu, zaręczyny). Podczas improwizacji wykorzystują własne doświadczenia i obserwacje.

KOLEJKA

Uczestnicy odgrywają scenkę (np. awantury w kolejce) po wcześniejszym omówieniu, kim są (staruszką, matką z dziećmi, wulgarną młodzieżą, spieszącym się profesorem) i po co stoją w kolejce.

WESELE LUB POGRZEB

Uczestnicy przychodzą do domu weselnego bądź pogrzebowego. Z ich zachowania obserwujący powinni się zorientować, jakie relacje łączą/łączyły przybywających gości z parą młodą lub zmarłym – czy są/byli sobie bliscy, czy zupełnie nie.

2. PRZYRODA

DŹWIĘKI ŻYWIOŁÓW

Korzystając tylko z aparatu mowy, uczestnicy starają się oddać dźwięki wody (kapiącej, płynącej rzeki, wodospadu, morskich fal), wiatru (huraganu, zefirku), ognia (płonącego ogniska, palącej się świecy). Następnie te same zadania wykonują tylko przy użyciu ciała i gestu.

DŹWIĘKI LASU, ULICY, DWORCA

Uczestnicy spacerują kolejno po każdym z trzech wymienionych miejsc, jednocześnie imitując dźwięki, które można tam usłyszeć.

ETIUDY ZWIERZĘCE

Uczestnicy analizują zachowanie, sposób poruszania się i cechy charakterystyczne wybranych przez siebie zwierząt. Następnie wcielają się kolejno w wybrane przez siebie zwierzę. Reszta odgaduje, jakim zwierzęciem jest każdy z uczestników.

3. SZTUKA

OBRAZ

Wybieramy obraz (np. *Portret rodziny Kuhn* Augusta Ludwiga Mosta). Grupa analizuje i omawia moment uchwycony i uwieczniony na płótnie. Następnie uczestnicy ustawiają scenę z obrazu.

- Zadanie 1: Co było przed?
Improwizujemy sceny, które mogły się rozegrać przed sceną z obrazu. Pointą jest sytuacja z płótna.
- Zadanie 2: Co było potem?
Początkiem improwizacji jest sytuacja uwieczniona na obrazie.

MUZYKA

Muzyka w teatrze nie jest tylko ozdobnikiem czy ilustracją tego, co się dzieje na scenie. Wykorzystanie takiej, a nie innej muzyki w spektaklu nie powinno być przypadkowe. Dobrze, żeby było świadomym wyborem twórcy, który wie, jaki efekt sceniczny chciał uzyskać oraz co chciał w ten sposób przekazać widzowi. Współcześnie muzyka w teatrze dramatycznym, pomimo wciąż swego drugoplanowego charakteru i często stosowanej formuły doboru utworów muzycznych spośród już istniejących kompozycji, posiada o wiele większe znaczenie ze względu na silne powiązanie z konkretną inscenizacją. Zwraca się również większą uwagę na współtworzenie przez muzykę fonosystemu całego przedstawienia. Odpowiednio zestawiane, a niekiedy też przetwarzane utwory muzyczne o różnorodnym charakterze stanowią charakterystyczny środek wyrazu dla wielu współczesnych reżyserów odwołujących się do kultury popularnej (np. Jan Klata).

W zależności od tego, jaki to spektakl (dramatyczny, musical czy słuchowisko, w którym muzyka stanowi istotną funkcję ilustracyjną), muzyka silnie oddziałuje na widza oraz aktora. Niektóre rodzaje teatru, jak np. opera, musical czy teatr tańca, po prostu nie mogą się obyć bez muzyki, która jest ich podstawowym składnikiem. Ale i w teatrze dla dzieci jest ona bardzo istotna. W muzyce teatralnej ważne są też motywy muzyczne, czyli powtarzające się w różnych aranżacjach melodie, które towarzyszą akcji lub poszczególnym bohaterom. Motywy zwykle łatwo wpadają w ucho dzieciom, które często nucą je jeszcze po przedstawieniu. Stałą częścią wielu spektakli dla najmłodszych są też piosenki, które mogą częściowo zastępować dialogi i akcję sceniczną. Często opowiadają o uczuciach bohaterów. Mówi się nawet, że kiedy już emocje na scenie sięgają zenitu, to właśnie wtedy jest

idealny moment na piosenkę. Lecz aby ją zaśpiewać i przekazać w ten sposób cały wachlarz emocji, trzeba uwolnić swój głos. Czyli co dokładnie?

Uwolnić głos znaczy uwolnić osobę, a każdy człowiek jest nierozdzielnie umyśłem i ciałem [...]. Najbardziej widoczne zablokowania i wykrzywienia naturalnego głosu są spowodowane napięciami fizycznymi. Cierpi on także z powodu zahamowań natury emocjonalnej, intelektualnej, słuchowej, duchowej. Wszystkie te przeszkody są psychofizyczne z natury i, raz usunięte, pozwalają głosowi oddać pełny wachlarz ludzkich uczuć i wszystkie niuansy myślowe.

[K. Linklater, *Freeing the natural voice*, Hollywood 1976, cyt. za: A. Łastik, *Poznaj swój głos*, Warszawa 2006, s. 17]

ĆWICZENIE 1

Uczestnicy kładą się na plecach, mogą zamknąć oczy. Odczuwają ciężar leżącego ciała. Wydobywają dźwięki, na jakie mają aktualnie ochotę i jakie się im podobają. Prawidłowe wykonanie ćwiczenia daje lekki, swobodny, naturalny i nieskrępowany dźwięk.

ĆWICZENIE 2

W stanie rozluźnienia uczestnicy cicho wymawiają lub nawołują swoje imię (lub imię kogoś, kogo kochają) i wkładają w to czułość, miłość i dużo pozytywnych emocji. Używają przy tym form zdrobniałych, np.: *Maaaaareeeeczkuuu*, *Córeeeeeczko*.

ĆWICZENIE 3

Uczestnicy podskakują, tańczą i tupią, śpiewając własną pieśń. Zamiast słów używają wybranej samogłoski. Pieśń ma wyrażać emocje i stan, w którym się znajdują. Odczuwają lekkość i swobodę w wydobywaniu dźwięków.

ĆWICZENIE 4

Uczestnicy łączą śpiewanie lub mówienie z dowolnym gestem lub ruchem ciała, który wyraża ich stan emocjonalny. Efektem ćwiczenia jest swobodny i zdecydowany dźwięk. Uczestnicy stoją w kole. Każdy pokazuje trzy gesty z dźwiękiem, a reszta powtarza. Następnie wskazuje kolejnego uczestnika.

ĆWICZENIE 5

Uczestnicy wybierają dowolną melodię. Śpiewają do niej (radośnie jak małe dzieci) zdania twierdzące, które określają ich pozytywne cechy lub marzenia (śpiewają zawsze w czasie teraźniejszym).

ĆWICZENIE 6

Oglądanie inspirujących scen z musicalu, np. *Matylda*.

ĆWICZENIE 7

Wybieramy utwór muzyczny (proponujemy podkład: *Concerning Hobbits* Howarda Shore'a ze ścieżki dźwiękowej do filmu *Władca Pierścieni: Drużyna Pierścienia*). Wybrana osoba czyta następującą historię (dopasowując tempo opowiadania do charakteru melodii), którą wraz z pozostałymi członkami grupy ilustruje ruchem i gestem:

Wyobraźmy sobie, że jesteśmy w Afryce, gdzie właśnie wstaje kolejny dzień. Stańmy w kręgu, a będzie nam łatwiej obserwować budzący się świat dzikich zwierząt. Pierwsze promienie słońca nieśmiało przedzierają się przez dzikie zarośla. W oddali widać zaspanego jeszcze słońca, który leniwie wyciąga trąbę. Z kolei małpa zgrabnie się przeciąga i ochoczo podskakuje. Popatrzmy w górę – tam papuga rozkłada swoje barwne skrzydła i właśnie wzbija się do lotu. A dziki królik nieśmiało wystawia z norki swój pyszczek i patrzy z uwagą, bo oto nadchodzi król zwierząt – lew. Lew dumnie kroczy, potrząsając swoją bujną grzywą i szeroko otwiera paszczę. Podległe mu zwierzęta radośnie go witają: słoń wymachuje trąbę, małpa podskakuje, papuga zatacza w powietrzu kręgi, królik kica. A w ślad za nimi witają go inne zwierzęta: flaming staje na jednej nodze, krokodyl szeroko rozwiera paszczę, węże się wiją. My jednak nie będziemy im już przeszkadzać. Ostatni raz spójrzmy na dziki świat.

[A. Broda-Bajak, M. Majewska, *Zabawy muzyczne i elementy muzykoterapii w edukacji przedszkolnej*, „Blżej przedszkola” 2010, nr 110, s. 39]

LITERATURA

ĆWICZENIE 1

Wybieramy dowolny tekst dramatyczny. Analizujemy, kim są bohaterowie oraz jakie uczucia i emocje nimi kierują. Następnie uczestnicy czytają dramat z podziałem na role, wczuwając się w bohaterów. Zabawa polega na zmianie intencji. Przy kolejnym czytaniu fragmenty, które były smutne, czytamy na wesoło – i odwrotnie.

ĆWICZENIE 2

Oglądamy wydawnictwa dotyczące historii teatru, analizujemy to, jak zmieniała się scenografia, kostiumy i czym charakteryzował się teatr każdej epoki.

ĆWICZENIE 3

Zapoznajemy się z terminami i znaczeniami pojęć teatralnych, tak aby umieć odróżnić konwencje teatralne, np. teatr formy od teatru psychologicznego, a także środki wyrazu stosowane w danej konwencji. Uczestnicy na krótkich tekstach teatralnych prezentują charakterystyczne cechy omawianych konwencji.

ĆWICZENIE 4

Oglądamy widowiska teatralne na żywo lub nagrane. Po każdym seansie przeprowadzamy rozmowę, w której każdy dzieli się swoimi spostrzeżeniami i refleksjami oraz proponuje inne rozwiązania krytykowanych elementów.

4. WYOBRAŹNIA

Fundamentem działań teatralnych jest kreatywność. Wyobraźnia to niewyczerpane źródło inspiracji, szuflada pełna natchnienia. Aby dobrze skonstruować narrację, zadajemy sobie obowiązkowe pytania:

- *Dlaczego?* (ten, a nie inny tekst; ta, a nie inna historia)
- *Kto?, Gdzie?, Kiedy?, Po co?* (kto jest kim, kiedy i gdzie się znajduje i działa, jakie są jego zamiary i intencje).

HISTORIA

Uczestnicy dobierają się w pary i opowiadają sobie jak najciekawszą historię, która się im przydarzyła lub o której słyszeli. Historię należy spisać i opracować literacko w taki sposób, aby powstało interesujące opowiadanie. Można również przekształcać i zmieniać szczegóły, wydłużać bądź skracać wątki, dodawać nowe elementy, np. dialogi.

ULEPSZANIE

Uczestnicy wymieniają jak najwięcej pomysłów w odpowiedzi na pytania, np.:

- Co byłoby szczęśliwsze, gdyby było większe?
- Co byłoby lepsze, gdyby było cichsze?
- Co byłoby miłsze, gdyby było mniejsze?
- Co byłoby ciekawsze, gdyby śpiewało?
- Co byłoby bardziej twórcze, gdyby było bardziej czerwone?

PROJEKTOWANIE

Uczestnicy dzielą się na dwie grupy, w których przygotowują kostiumy oraz peruki, np. jedna grupa barokowe, a druga romantyczne. Używają do tego tylko papieru i folii.

Podsumowanie

Teatr daje szansę przeżycia zdarzeń pozornie niemożliwych. A jednak codziennie można paść ofiarą żądnej władzy Lady Makbet bądź samemu dokonać zbrodni niesłychanej; zabić, lecz nie ponieść żadnych (poza scenicznymi) konsekwencji. Codziennie można sięgać chmur ze szczęścia dzięki spełnionej miłości, będąc Arlekinem czy Kolombiną.. albo w kostiumie Pierrota łkać cichutko z rozpaczy.

Jako twórcy teatru – czy to jako reżyserzy, aktorzy, scenografowie, aktorzy, czy też instruktorzy teatralni – nie możemy zapomnieć, że teatr jest nośnikiem wiedzy. Nie tylko historycznej, społecznej czy światopoglądowej, ale przede wszystkim wiedzy o człowieku, jego niezmiennej naturze, zaletach i wadach. Teatr uczy i bawi. Wzrusza i rozśmiesza. Komentuje. Teatr jest nośnikiem piękna. Szkołą kreowania gustów, potrzeb, obcowania ze sztuką. Rozumienia jej i interpretowania. Dbajmy zatem o jakość. Tak słowa, jak i obrazu. Podglądajmy, zaglądajmy, inspirujmy się. Nie tylko życiem codziennym, ale także tym, co znajdziemy w muzeach, galeriach, kinach, cyrkach, filharmoniach, operach i bibliotekach. Dbajmy o estetykę, która zależy wyłącznie od nas. I pamiętajmy, że jedynym ograniczeniem jest tylko nasza wyobraźnia.

Wysokich, pięknych teatralnych lotów życzą aktorki, autorki warsztatów oraz niniejszego konspektu: Dorota Białkowska-Krucowska i Justyna Godlewska-Kruczkowska.

*Dorota
Białkowska-Krucowska*

*Justyna
Godlewska-Kruczkowska*

Bibliografia:

- Broda-Bajak A., Majewska M., *Zabawy muzyczne i elementy muzykoterapii w edukacji przedszkolnej*, „Blżej przedszkola” 2010, nr 110.
- *Historia Teatru*, pod red. J.R. Browna, Warszawa 2007.
- Komorowska M., *Muzyka w teatrze dramatycznym [w:] Wprowadzenie do nauki o teatrze, t. 2, O tworzywie i twórcach dzieła teatralnego*, wybór i oprac. J. Degler, Wrocław 1976.
- Kosiński D., *Słownik postaci dramatycznych*, Kraków 1999.
- „Kwartalnik Teatralny” 2002, nr 2 [*Muzyka w teatrze*].
- Linklater K., *Freeing the natural voice*, Hollywood 1976.
- Łastik A., *Poznaj swój głos*, Warszawa 2006.
- Szmidt K.J., *Trening kreatywności. Podręcznik dla pedagogów, psychologów i trenerów grupowych*, Gliwice 2013.
- Wierska K., *Drama. Techniki, strategie, scenariusze*, Warszawa 2011.
- Wroński W., *Muzyka w dramacie, tragedii i komedii [w:] Wprowadzenie do nauki o teatrze, t. 2, O tworzywie i twórcach dzieła teatralnego*, wybór i oprac. J. Degler, Wrocław 1976.

Koncepcja i koordynacja:

Emilia Rogalska, Urszula Bondaruk

Tekst:

- 1. Co to jest ruch sceniczny?** Helena Radzikowska i Anna Sawicka-Hodun
- 2. Jak stworzyć scenariusz teatralny?** Krystyna Kacprowicz-Sokołowska i Piotr Szekowski
- 3. Gdzie szukać inspiracji do spektaklu?** Dorota Białkowska-Krukowska i Justyna Godlewska-Kruczkowska
- 4. Na czym polega reżyseria?** Arleta Godziszewska i Grzegorz Suski
- 5. Jaką rolę pełni muzyka w spektaklu?** Dawid Malec i Patryk Ołdziejewski
- 6. Czym jest improwizacja teatralna?** Monika Zaborska i Bernard Bania

Redakcja i korekta:

Anna Łuszyńska

Opracowanie graficzne:

Agnieszka Popek-Banach, Kamil Banach

ISBN: 978-83-959242-0-0

Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku
ul. Elektryczna 12
15-080 Białystok

dramatyczny.pl
edukacja@dramatyczny.pl

© Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku
Białystok 2020

Informacje i rezerwacje dotyczące spektakli szkolnych – Dział Sprzedaży i Organizacji Widowni Teatru Dramatycznego:

Karolina Bielawska

85 74 99 185 / 693 102 204
kbielawska@dramatyczny.pl

Małgorzata Prymak

85 74 99 184
mprymak@dramatyczny.pl / rezerwacje@dramatyczny.pl

Zadanie dofinansowane ze środków:
Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury
oraz z budżetu Województwa Podlaskiego.

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Patronat
honorowy:

Partner:

Kuratorium Oświaty
w Białymstoku

Instytut Socjologii,
Uniwersytet w Białymstoku

CEN
CENTRUM EDUKACJI
NAUCZYCIELI
W BIAŁYMSTOKU

NOTATKI

DRAMATYCZNY.PL